

KOMPENSACIJA KAIP ĮMOKOS Į NUKENTĖJUSIŲ NUO NUSIKALTIMŲ ASMENŲ FONDAŲ TIKSLAS

Justyna Levon

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros lektorė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6167
El. paštas: <justyna.levon@tf.vu.lt>

Straipsnyje analizuojama 2000 metais Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtinta baudžiamojo poveikio priemonė – įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Atskleidžiamas šios baudžiamojo poveikio priemonės kompensacinis tikslas bei reikšmė valstybinei smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistemai.

Author analyses the penal effect measure called contribution to the fund of a crime victims, which was implemented in the Criminal Code of the Republic of Lithuania in 2000. Article identifies the compensational aim of this measure and its meaning to the State compensation system for damages caused by violent crimes.

Įvadas

Valstybės pareiga užtikrinti visuomenės saugumą kyla iš Konstitucijos. 1998 metais Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – KT) pažymėjo: „Konstitucijos preambulėje skelbiamas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis <...> teisingą, darnią pilietinę visuomenę ir teisinę valstybę, be kitų požymių, suponuoja kiekvieno žmogaus ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinimūsi. Užtikrinti tokį saugumą yra vienas iš prioritetinių šiuolaikinės mūsų valstybės uždavinių <...>“¹.

Visuomenės saugumo įstatymų leidėjas siekia teisės aktuose įtvirtindamas prievartos priemones, kurios taikomos tada, kai yra padaromi tam tikri teisės pažeidimai. 2004 metais KT pabrėžė: „<...> Nusikaltimai – tai teisės pažeidimai, kuriais itin šurkščiai pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės <...> Įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į nusikaltimų keliamą grėsmę, nusikaltimų mastą <...> turi pareigą nustatyti priemones, kurių paskirtis – apsaugoti asmenį, visuomenę ir valstybę nuo nusikalstamų kėsinimūsi. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi teisę pasirinkti įvairias nusikalstamumo ribojimo bei mažinimo priemones <...>“². Štai BK 1 straips-

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1998-12-11, nr. 109-3004.

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 2005-01-04, nr. 1-7.

nio 2 dalies 2 punkte nustatyta, kad už BK nustatytų nusikalstamų veikų padarymą asmeniui gali būti paskirtos bausmės arba baudžiamojo poveikio priemonės.

2015–2017 metais Lietuvoje vykdyto Lietuvos mokslo tarybos finansuoto mokslinio projekto „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai“³ rezultatai parodė, kad nuo Baudžiamojo kodekso (toliau – Lietuvos BK; BK) įsigaliojimo IX skyrius, reglamentuojantis baudžiamojo poveikio priemones, buvo vienas iš dažniausiai įstatymų leidėjo pildytų arba keistų šio teisės akto skyrių, kurio nuoseklumas ir vientisumas dėl įvykusių procesų kelia rimtą abejonių. Viena iš pagrindinių šio tyrimo išvadų – Lietuvos mokslo įdirbis baudžiamojo poveikio priemonių tema iki šiol itin skurdus. Turint omenyje aktyvią teisėkūrą ir tai, kad ši tema yra menkai iširta, šiuo straipsniu siekiama padėti pagrindą plačiau pažinti baudžiamojo poveikio priemones. Iš dešimties BK įtvirtintų baudžiamojo poveikio priemonių analizei pasirinkta įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą (toliau – įmoka; priemonė) dėl praktinės šios priemonės reikšmės, t. y. finansinio aktualumo Lietuvai. Įmoka yra vienas iš pagrindinių 2005 metais atsiradusios valstybinės smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistemos pajamų šaltinių Lietuvoje.

Istorinė analizė atskleidžia, kad pirmąsias įžvalgas, skirtas įmokai, Lietuvoje parašė V. Pavilonis ir G. Švedas 2003 metais⁴. Kitų Lietuvos mokslininkų darbuose apie baudžiamojo poveikio priemones tik užsimenama. Pavyzdžiui, R. Drakšas apie baudžiamojo poveikio priemones užsiminė analizuo-damas baudžiamosios atsakomybės sampratą ir jos realizavimo formas⁵. Akcentuotinas ir V. Piesliako⁶, S. Bikelio⁷, R. Paužaitės⁸, E. Kavoliūnaitės⁹ įdirbis, tačiau šių mokslininkų darbuose daugiausia nagrinėta kita baudžiamojo poveikio priemonė – turto konfiskavimas. Straipsnio objektą – įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą – plačiausiai yra išnagrinėjusi šio straipsnio autorė 2015 metų disertaciniame tyrime pavadinimu „Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą kaip baudžiamojo poveikio priemonė“¹⁰. Disertacijoje aptarti įmokos skyrimo pagrindai, dydžio reglamentavimas, nevykdymo padariniai ir kt. Turint omenyje 2015 metais parengtame tyrime jau išnagrinėtus klausimus, šiuo straipsnio tikslas yra atskleisti kompensacinį įmokos tikslą bei skleisti žinią apie įmokos reikšmę smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistemai Lietuvoje įgyvendinti, nes pastebėta, jog mokslinės informacijos tiek apie minėtą programą, tiek įmokos indėlį į pastarosios funkcionavimą nėra.

Rašant straipsnį pasitelkti keli moksliniai metodai: istorinis, lyginamasis, lingvistinis, teismų praktikos analizės ir kt.

³ Daugiau žr.: ŠVEDAS, Gintaras, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017.

⁴ PAVILONIS, Vladas; ŠVEDAS, Gintaras. 67–74 straipsnių analizė. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis (1–98 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004.

⁵ Pvz.: DRAKŠAS, Romualdas. Baudžiamojo poveikio priemonės kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. *Teisė*, 2004, t. 50, p. 26–36; DRAKŠAS, Romualdas. *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos*. Vilnius: Justitia, 2008.

⁶ Pvz.: PIESLIAKAS, Vytautas. Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje. *Teisės problemos*, 1994, nr. 3, p. 39–47; PIESLIAKAS, Vytautas. Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė. *Jurisprudencija*, 2011, nr. 18 (2), p. 675–688.

⁷ Pvz.: BIKELIS, Skirmantas, et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų: tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai*. Vilnius: Justitia, 2014.

⁸ Pvz.: PAUŽAITĖ, Rasa. Turto konfiskavimo teisinės prigimties problemos. *Jurisprudencija*, 2007, nr. 8 (98), p. 20–28;

⁹ Pvz.: KAVOLIŪNAITĖ, Eglė. Turto konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2008, nr. 1 (59), p. 24–53.

¹⁰ LEVON, J. Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą kaip baudžiamojo poveikio priemonė: disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2015.

Naudojamas istorinis metodas padėjo atskleisti nagrinėjamos baudžiamojo poveikio priemonės atsiradimo Lietuvos baudžiamojoje teisėje aplinkybes. Kaip minėta, Lietuvoje, be autorės atlikto platesnio tyrimo, nėra darbų apie įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, todėl nustatant jos atsiradimo kontekstą mokslinių šaltinių pagrindą sudarė Europos Sąjungos (toliau – ES) ir tarptautinės teisės aktai, pavyzdžiui: 2004 metų balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/80/EB dėl žalos kompensavimo nusikaltimų aukoms¹¹; 1983 metų Europos Tarybos konvencija dėl žalos atlyginimo smurtinių nusikaltimų aukoms (toliau – Konvencija)¹², Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1985 metų Rekomendacija Nr. R(85)11 „Dėl nukentėjusiojo padėties baudžiamojoje teisėje ir baudžiamajame procese“¹³ ir kt.

Lyginamasis metodas pasitelktas lyginant Lietuvos ir Lenkijos teisinį reglamentavimą. Lygintos Lietuvos BK ir Lenkijos baudžiamojo kodekso nuostatos, cituoti žinomiausių Lenkijos baudžiamosios teisės mokslininkų darbai.

Siekiant atskleisti įmokos tikslus ir skyrimo problematiką, straipsnyje cituota Lietuvos teismų praktika. Teismų praktikos pasirinkimą nulėmė įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą skyrimo pagrindų specifika. Daugeliu atvejų tai buvo 2017 metų pirmosios instancijos teismų sprendimai, nes įmoka dažniausiai skiriama asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės (pagal BK 38 ar 40 straipsnį), arba kaip probacijos priemonė, t. y. taikant laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą, arba lygtinai paleistam asmeniui.

Straipsnyje taip pat minima tyrimui aktuali naujausia statistika, susijusi su įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą skyrimu Lietuvoje.

1. Įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą esmė ir paskirtis *in genere*

BK 67 straipsnyje nustatyta, kad „baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį“. Lietuvos baudžiamosios teisės moksle bausmės paskirtį nagrinėjo daug mokslininkų¹⁴. Iki šiol moksliniame diskurse nėra sutariama, kuris iš BK 41 straipsnyje įtvirtintų bausmės tikslų yra svarbiausias.

Kaip 2016 metų publikacijoje teigė R. Drakšas, „vieni autoriai teigia, kad pagrindinis bausmės tikslas yra atkurti teisingumą (J. Bluvšteinas, A. Vaišvila), kiti mano, kad svarbiausias tikslas – paskirti teisingą bausmę už kaltai padarytą nusikalstamą veiką (V. Piesliakas), dar kiti nurodo, kad bausme siekiama specialiosios prevencijos, kuri gali grąžinti nusikaltusį asmenį į normalų visuomenės gyvenimą (V. Pavilonis, J. Riepšas), dar kiti yra įsitikinę, kad bausmei, kaip bendrinei sąvokai, turėtų būti keliamas tik vienas tikslas – individuali prevencija, t. y. siekis, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo atlikęs bausmę nebedarytų naujų nusikaltimų (G. Švedas)“¹⁵. Paties R. Drakšo nuomone, „baudžia-

¹¹ 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/80/EB dėl žalos kompensavimo nusikaltimų aukoms. [interaktyvus]. OL L 261/15,2004 [žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/cv_documents_lt.htm>.

¹² European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes. 24 June 1983. [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/116.htm>>.

¹³ Recommendation Nr. R(85)11 of the Committee of Ministers to Member States on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure. 28 June 1985 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=605227&SecMode=1&DocId=686736&Usage=2>>.

¹⁴ Pavyzdžiui, G. Švedas apie bausmės tikslus kalbėjo nagrinėdamas laisvės atėmimo bausmę; G. Šulija – tirdamas baudos bausmę; J. Namavičius – bausmės tikslus analizavo platesniame, t. y. bausmės teisės filosofijos ir teorijų kontekste; A. Gumuliauskas – kalbėdamas apie teisingumo principo reikšmę ir kita.

¹⁵ DRAKŠAS, R. Teisingumo principas skiriant bausmę. *Teisės apžvalga*, nr. 2 (14), 2016, p. 75–97.

majame įstatyme nėra būtina minėti visų bausmės tikslų. Svarbiausia nurodyti, kad teisingos bausmės paskyrimas – tai procesas, kurio metu užtikrinamas teisingumo principo įgyvendinimas“. Autorius taip pat siūlo pakeisti BK 41 straipsnio 2 dalį ir ją suformuluoti taip: „Bausmės paskirtis yra užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.“¹⁶ Iki šiol plačiausia mokslinių publikacijų, kuriose buvo nagrinėtas bausmės tikslų klausimas, apžvalga padaryta 2017 metais išleistoje monografijoje „Baudžiamojo kodekso Bendrosios dalies naujovių (su)derinimo iššūkiai“¹⁷.

Nesutarus dėl bausmės paskirties, sudėtinga atskleisti ir tam tikrų baudžiamojo poveikio priemonių tikslus, turint omenyje minėtą BK 76 straipsnio nuostatą („baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį“). Įdomi teorinė diskusija dėl bausmės ir baudžiamojo poveikio priemonių tikslų (paskirties) „persikelia“ ir į teismų praktiką.

Peržvelgus kelis 2017 metų teismų sprendimus, kuriuose asmeniui buvo paskirtos įmokos, pažymėtina, kad, skirdami šią baudžiamojo poveikio priemonę (netgi tais pačiais skyrimo pagrindais), teisėjai pabrėžia skirtingus tikslus. Antai, kai kuriuose teismų sprendimuose teigiama, kad įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą skiriama siekiant pataisyti, paveikti asmenį, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, pavyzdžiui: „skirtina baudžiamojo poveikio priemonė įmoka į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą, nes šios priemonės paskyrimas gali paveikti ir pataisyti kaltinamąjį labiau nei paskirta bausmė.“¹⁸ Arba: „<...> Įvertinęs nuteistojo asmens byloje esančius duomenis, išklauses Probacijos skyriaus atstovės ir prokuroro nuomonių ir atsižvelgęs į tai, jog nuteistasis neneigė, jog padarė teikime nurodytus pažeidimus bei sutiko, jog jam būtų paskirta Probacijos skyriaus siūloma papildoma baudžiamojo poveikio priemonė, teismas turi pagrindo manyti, jog siekiant daryti teigiamą įtaką probuojamojo elgesiui ir išnaudoti visas priemones tinkamai atlikti nuteistojo probaciją, tikslinga nuteistajam papildomai paskirti baudžiamojo poveikio priemonę – 5 MGL <...>“¹⁹.

Kartais įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą skyrimas įvardijamas kaip reakcija į padarytą nusikalstamą veiką, pabrėžiamas asmens nubaudimo siekis. Pavyzdžiui: „Nusikalstamą veiką padariusį asmenį atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės jam nėra skiriama jokia bausmė. Tai reiškia, kad toks asmuo ne tik išvengia teistumo, bet ir nepatiria kitų neigiamų pasekmių, kurias sukelia sankcijos už padarytą nusikalstamą veiką taikymas. Atsižvelgiant į tai, kad BK 281 straipsnio 7 dalies sankcijoje švelniausia bausmės rūšis yra bauda, teismo vertinimu, nagrinėjamu atveju L. Š. taikytina BK 67 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 71 straipsnyje numatyta baudžiamojo poveikio priemonė – įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, nustatant jos maksimalų dydį.“²⁰

Ankstesnių, t. y. 2005–2014 metų, bylose, kurias autorė analizavo savo disertaciniame tyrime, pastebima analogiška situacija. Įmokos skyrimo tikslai buvo įvardijami nevienodai, net tais atvejais, kai ši priemonė taikyta tais pačiais skyrimo pagrindais. Tačiau 2015–2017 metais situacija, apibrėžiant įmokos skyrimo tikslus, teismų praktikoje nepasikeitė ir daugiau aiškumo neatsirado.

Kaip teigia G. Švedas, keldamas bausmei arba tam tikroms jos rūšims kelis tikslus, įstatymų leidėjas „visada privalo nurodyti esminį tikslą, kuris galėtų padėti teismams ir bausmes vykdančioms institucijoms orientuotis valstybės vykdomoje baudžiamojoje ir bausmių vykdymo politikoje, taip pat leistų objektyviai nustatyti bausmių sistemos ir atskirų jos rūšių efektyvumą“²¹. Tai yra aktualu ir kalbant apie kitų prievartos priemonių, be kita ko, – baudžiamojo poveikio priemonių ir jų tikslų nustatymą.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ ŠVEDAS, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <...>*.

¹⁸ Lazdijų rajono apylinkės teismas. 2017 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-32-393/2017.

¹⁹ Klaipėdos miesto apylinkės teismas. 2017 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-136-890/2017.

²⁰ Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2017 m. balandžio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-918-1035/2017.

²¹ ŠVEDAS, Gintaras. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2006, p. 146.

Šiame straipsnyje pritariama teigiantiesiems, kad įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą esmė²² sudaro nusikalstamą veiką padariusio asmens nubaudimas. BK 71 straipsnyje nustatyta, kad teismas gali paskirti nuo 5 iki 25 MGL dydžio įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Įmoka turi būti sumokėta per teismo nustatytą terminą. Taigi nubaudimas pasireiškia asmens turinių teisių ribojimu, arba, kitais žodžiais tariant, – pareiga per teismo nustatytą terminą sumokėti tam tikrą pinigų sumą į Specialiąją nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programą. Nubaudimas pasireiškia ir tuo, kad kai asmuo nustatytos pareigos neįvykdo laisva valia, įmoka įvykdoma priverstine tvarka.

Pasak G. Švedo, bausmei turėtų būti keliamas tik vienas tikslas – individuali prevencija, t. y. turi būti siekiama, kad nusikaltimą padaręs asmuo, atlikęs bausmę, nebedarytų naujų nusikaltimų²³. Vis dėlto autorius taip pat pažymi, kad kai kurie kiti mokslininkai iki šiol nubaudimą laiko ne bausmės esme, bet vienu iš jos tikslų. Autoriai, pripažįstantys nubaudimą bausmės tikslu, tokį požiūrį grindžia keliais argumentais: 1) baudžiamuosiuose įstatymuose yra įtvirtinta nuostata, kad bausme siekiama „nubausti nusikaltimą padariusį asmenį“; 2) kadaise baudžiamieji įstatymai numatė ir mirties bausmę; 3) kam skiriama bausmė, kai asmens nereikia perauklėti, t. y. kai nusikaltimas padaromas dėl neatsargumo²⁴.

Šiame straipsnyje pripažinus, kad įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą esmė yra prievarta (asmens nubaudimas), manytina, kad nelogiška šiai baudžiamosios poveikio priemonei kelti ir tokį patį tikslą. Autorės nuomone, kadangi baudžiamieji teisiniai santykiai susiklosto tarp valstybės ir nusikalstamą veiką padariusio asmens, tai ir taikomos baudžiamosios teisinės sankcijos ir jų tikslai pirmiausia turi būti siejami su teisės pažeidimus padariusiais asmenimis. Taikant įmoką turi būti siekiama paveikti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, kad jis ar ji nebedarytų naujų nusikalstamų veikų ateityje, t. y. specialiosios prevencijos tikslo²⁵.

Analizuojant teismų sprendimus pažymėtina, kad teisėjai prevencinį įmokos poveikį asmeniui įvardija skirtingai: asmens pataisymo siekiu; atgrasyti ateityje daryti naujas nusikalstamas veikas (negatyvioji prevencija); kai kurie – perauklėjimo siekiu, kiti – asmens resocializacija (pozityvioji prevencija arba asmens teisinės sąmonės formavimo siekis)²⁶. Mokslinėje literatūroje gausu pamąstymų, kurie iš paminėtų terminų yra korektiškiausi. Bandoma eliminuoti atgrasymo elementą, propaguojant

²² Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodis „esmė“ apibūdinamas kaip „pagrindinis, svarbiausias ko nors dalykas“. [Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006 [žiūrėta 2017 m. birželio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/search/>>.

²³ ŠVEDAS, Gintaras. *Laisvės atėmimo bausmė: baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 69.

²⁴ ŠVEDAS, Gintaras. *Baudžiamosios politikos pagrindai* <...>, p. 141–144.

²⁵ Šiame straipsnyje aptariamas tik specialiosios prevencijos tikslas. Pritartina ir G. Švedo nuomonei, kad bendroji prevencija negali būti baudžiamosios teisinės sankcijos paskirtis (tai labiau baudžiamosios įstatymo paskirtis), nes baudžiamieji teisiniai santykiai atsiranda tik tarp valstybės ir asmens, padariusio nusikalstamą veiką. Bendroji prevencija nesujisi su nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu ir todėl nesukuria baudžiamųjų teisinių santykių (ŠVEDAS, Gintaras. *Laisvės atėmimo bausmė* <...>, p. 68). Panašius teiginius išsakė ir G. Šulija, analizuodamas *in concreto* baudos bausmės bendrosios prevencijos tikslą. Šis autorius pažymėjo, kad nors konkrečiam asmeniui skiriama bauda ir galėtų sulaukyti kitus asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, tačiau „dėl etinių problemų bei suderinamumo su asmeninės atsakomybės principu šis tikslas neturėtų būti vyraujantis skiriant bausmes“ (ŠULIJA, Gintautas. *Baudos bausmė ir jos skyrimas*. Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2005, p. 34).

²⁶ Pvz.: Šiaulių miesto apylinkės teismas. 2011 m. lapkričio 24 d. nuosprendis baudžiamosioje byloje Nr. 1-596-885/2011; Šiaulių miesto apylinkės teismas. 2011 m. spalio 28 d. nuosprendis baudžiamosioje byloje Nr. 1-43-76/2011. Kaip teigia G. Šulija, pozityviaja prevencija siekiama gyventojų socialinės integracijos ir formuoti teigiamą požiūrį į baudžiamosios teisės saugomas vertybes, o negatyvioji prevencija pasireiškia tuo, kad asmenys dėl gresiančių baudžiamųjų sankcijų ir griežtos jų skyrimo praktikos yra įbauginami nedaryti nusikalstamų veikų (ŠULIJA, Gintautas. *Baudos bausmė* <...>, p. 33).

tik pozityviosios prevencijos idėją kaip novatorišką ir tinkamesnę demokratinėms valstybėms. Pasitebima tendencija manyti, kad kuo nuosaikesnis negatyviosios prevencijos vertinimas, tuo didesnis įtarimas kyla dėl asmens konservatyvumo ir pasenusių mąstymo įpročių. Terminas „pataisyti asmenį“ dažniausiai kritikuojamas dėl jame slypinčio asmens įdaiktinimo. Pabrėžiama, kad asmuo nėra daiktas, kuri galima taisyti²⁷. Esama ir tokių, kurie teigia, kad bandymas pozityviają prevenciją įvardyti kaip šiuolaikinę ir tinkamesnę demokratinėms valstybėms – tai kaip „seno vyno pylimas į naujus butelius“²⁸.

Straipsnio autorė nesureikšmintų specialiosios prevencijos siekiui apibrėžti mokslinėje literatūroje pasirenkamų terminų. Manytina, kad skirtingos specialiosios prevencijos kryptys (pozityvioji ir negatyvioji) gali egzistuoti ir atskirai, ir įvairiais būdais jungtis tarpusavyje, tol, kol nėra pažeidžiamos asmens dar iš Konstitucijos kylančios teisės ir laisvės. Specialioji prevencija taikant įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą gali būti suprantama ir kaip „atgrasymas“, ir kaip „teisinio sąmoningumo skatinimas“. Be to, pagal BK 41 straipsnyje įtvirtintą teisingumo principą taip pat reikalaujama, kad skiriamos įmokos būtų adekvačios padarytai nusikalstamai veikai ir individualizuojamos. Pritartina lenkų mokslininkui T. Kaczmarekui, kuris teigė, kad, atsižvelgiant į skirtingą baudžiamosios teisės normų visų adresatų socializacijos laipsnį, visiškas baimės sukėlimo atsisakymas, remiantis žmonių psichologija, nebūtų pagrįstas. Teisė orientuojama ir į „gerą“, ir į „blogą“ pilietį. Pirmuoju atveju bausmės poveikis turi ir gali būti skirtas aukštesnio nei baimė lygmens motyvacijai sukelti, kurios atveju normatyviniai reikalavimai dažniausiai yra interpretuojami arba „taip reikia elgtis, nes tai yra geras elgesys“ linkme, arba „reikia taip elgtis, nes to reikalauja teisė“ kryptimi. „Gerą“ pilietį bausmės poveikis gali paskatinti įtikėti moraliniu teisės vertingumu ar vystyti jo legalizmą ir šiuo požiūriu įgyvendinti bendrosios pozityviosios prevencijos postulatus. Kalbant apie „blogus“ piliečius – potencialius nusikaltėlius – prevencinis bausmių poveikis jų motyvaciniam procesams visų pirma sieks sukelti baimę būti nubaustiems arba įsitikinimą, kad nusikalsti neapsimoka²⁹.

Sutinkant, kad įmokos esmė yra prievarta, taikoma siekiant prevencinių tikslų ir laikantis teisingumo principo įgyvendinimo reikalavimų, nereikėtų pamiršti, kad Konstitucijoje įtvirtintas ir skirtingų individų ir individų bei visuomenės interesų derinimo principas, kuris suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris suderintų viešuosius ir privačius interesus, sudarytų teises prielaidas užtikrinti jų pusiausvyrą. Kalbant apie baudžiamuosius teisinius santykius, išskirtine „figūra“ tampa nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo, kurio interesus valstybė įsipareigoja ginti. Kartais mokslinėje literatūroje netgi pažymima, kad „padarytos žalos atlyginimas yra akivaizdžiausias nukentėjusiojo interesas ir jo patenkinimas yra labiausiai apčiuopiamas ir objektyviai įvertinamas“³⁰. Be to, dar 2003 metais BK komentare, plačiau šio klausimo neanalizuodami, G. Švedas ir V. Pavilonis užsiminė, kad įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą paskirtis – „materialinė pagalba nukentėjusiesiems nuo nusikalstamų veikų“, „nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų teisių atstatymas“³¹. Būtent įmokos reikšmę nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų interesams užtikrinti, manytina, vertėtų aptarti plačiau.

²⁷ Plačiau žr.: LEVON, Justyna. Įmoka į nukentėjusių <...>.

²⁸ KACZMAREK, Tadeusz. O pozytywnej prewencji ogólnej w ujęciu projektu kodeksu karnego. *Palestra*, 1995, nr. 3–4, p. 63–73.

²⁹ Ten pat.

³⁰ MATUZIENĖ, Elzė. Nukentėjusiojo interesai baudžiamajame procese. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, nr. 4 (3), p. 1187.

³¹ PAVILONIS, Vladas; ŠVEDAS, Gintaras. 71 straipsnio analizė. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras* <...>, p. 374–398.

2. Įmokos reikšmė nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų interesams užtikrinti

Baudžiamojo poveikio priemonių įtvirtinimas BK mokslinėje literatūroje dažniausiai siejamas su keliomis priežastimis: papildomų bausmių, egzistavusių LTSR BK, panaikinimu; baudžiamųjų nusizengimų įtvirtinimu BK; siekiu užtikrinti nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų interesus Lietuvos baudžiamojoje justicijoje ir kitų šalių baudžiamosios teisėkūros įtaka³². Kalbant apie įmokos į Nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų asmenų fondą atsiradimą, vertėtų akcentuoti būtent siekį Lietuvoje užtikrinti nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų interesus.

Primintina, kad apie nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų interesų užtikrinimo svarbą Lietuvoje daug kalbėta rengiant BK, 1993–1999 metų politinėje erdvėje. Seimo patvirtintuose 1993 metų ir 1998 metų Teisinės sistemos reformos metmenyse buvo nustatyta, kad vienas valstybės vidaus politikos uždavinių yra valstybinės socialinės teisinės pagalbos nusikalstamų aukoms sistemos kūrimas ir įgyvendinimas³³. 1997 metais Lietuvos Respublikos Prezidentas A. Brazauskas teigė: „rūpinantis kaltinamojo teisėmis nereikėtų pamiršti ir nukentėjusiojo teisių. Nuo nusikaltimo nukentėjęs žmogus negali būti paliekamas vienas su savo problemomis <...>“³⁴

Tuometė Lietuvos teisėkūra buvo įtakota tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės aktualijų. Rengiant BK jau buvo parengtas 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvos 2004/80/EB dėl žalos kompensavimo nusikalstamų aukoms³⁵ projektas. Ši direktyva įpareigojo visas Europos Sąjungos valstybes nares nuo 2005 m. liepos 1 d. užtikrinti jų teritorijose tyčiniiais smurtiniais nusikalstamais padarytos žalos teisingą ir tinkamą kompensavimą.

Įtakos įmokai į Nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų asmenų fondą įtvirtinti BK turėjo 1983 metų Europos Tarybos konvencija dėl žalos atlyginimo smurtinių nusikalstamų aukoms (toliau – Konvencija)³⁶, kurią taip pat rengtasi ratifikuoti. Šios konvencijos preambuleje teigta, kad remiantis teisingumo ir solidarumo principais būtina peržiūrėti nuo smurtinių nusikalstamų nukentėjusiųjų, kuriems buvo padaryta žala, ir nusikaltimo aukų anksčiau išlaikytų asmenų padėtį.

Įtakos įmokai į Nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų asmenų fondą įtvirtinti BK taip pat turėjo Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1985 metų Rekomendacija Nr. R(85)11 „Dėl nukentėjusiojo padėties baudžiamojoje teisėje ir baudžiamajame procese“³⁷. Joje teigta, kad įstatymų leidėjas privalo numatyti, jog nukentėjusiesiems skiriama kompensacija turi būti bausmė, ir ji gali būti leidžiama arba turi būti skiriama kaip papildoma bausmė. Be to, jeigu kompensacija yra viena iš bausmės rūšių, pirmenybę reikėtų skirti jai išieškoti, o ne kitoms baudoms, skiriamoms nusikaltėliui.

Analizuojant tarptautinių teisės aktų įtaką įmokai į Nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų asmenų fondą įtvirtinti BK, paminėtina 1985 metų Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimta „Pagrindinių

³² Daugiau žr.: LEVON, J. Baudžiamojo poveikio priemonių instituto atsiradimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 2013, t. 88.

³³ BARANSKAITĖ, Agnė. *Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiajam susitaikius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2005, p. 27–28.

³⁴ Ten pat.

³⁵ 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/80/EB dėl žalos kompensavimo nusikalstamų aukoms. [interaktyvus]. *OL L 261/15*, 2004 [žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/cv_documents_It.htm>.

³⁶ European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes. 24 June 1983. [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/116.htm>>.

³⁷ Recommendation Nr. R(85)11 of the Committee of Ministers to Member States on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure. 28 June 1985 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=605227&SecMode=1&DocId=686736&Usage=2>>.

teisingumo principų nusikaltimų ir piktnaudžiavimo valdžia deklaracija³⁸. Joje buvo nustatyta, kad „jei kompensacijos visa apimtimi negalima gauti iš kaltininko ar iš kito šaltinio, valstybė turi stengtis išmokėti finansines kompensacijas <...> Turi būti skatinamas nacionalinių kompensavimo fondų, skirtų aukų kompensacijoms, steigimas, stiprinimas bei plėtra <...>“³⁹.

2004 metais Lietuva pasirašė 1983 metų Europos Tarybos konvenciją dėl žalos atlyginimo smurtinių nusikaltimų aukoms ir 2005 metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas⁴⁰ (toliau – 2005 metų įstatymas), kuriame nustatyti atvejai, kada valstybė kompensuoja asmenims smurtiniais nusikaltimais padarytą turčinę ir (ar) neturčinę žalą, bei įtvirtinta patirtos žalos kompensavimo tvarka⁴¹. 2005 metų įstatymo aiškinamajame rašte tuometinio viceministro G. Švedo vadovaujama darbo grupė rašė: „Baudžiamojo kodekso 71 straipsnyje yra numatytas Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondas ir įmokų į šį Fondą skyrimas, kaip baudžiamojo poveikio priemonė. Nors teismai skiria šias baudžiamojo poveikio priemones, tačiau iki šiol Fondo paskirtis ir veikla nėra reglamentuota. Mūsų nuomone, tikslinga nustatyti, jog iš Baudžiamojo kodekso 71 straipsnyje numatyto Fondo lėšų nukentėjusiems asmenims būtų kompensuojama smurtiniais nusikaltimais padaryta žala.“⁴² Taigi istorinė analizė atskleidžia įdomų faktą, kad pirmiausiai Lietuvoje buvo įtvirtinta įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą (2000 m. BK), o tik vėliau, t. y. 2005 metais, pradedama įgyvendinti smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistema.

Lietuvos teisės moksle nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimui apibūdinti vartojami skirtingi terminai: *kompensacija*, *restitucija*, *žalos atlyginimas*, *materialinė pagalba*, *satisfakcija* ir kt. Daugiausia dėmesio minėtiems terminams civilinės teisės kontekste išaiškinti skyrė R. Volodko ir S. Cirtautienė, analizuodamos neturčinės žalos atlyginimo problematiką⁴³.

Baudžiamojo proceso kontekste sąvokų „kompensacija“, „restitucija“ ir „satisfakcija“ išaiškinimą pateikė ir E. Matuzienė⁴⁴. Pasak mokslininkės, materialius nukentėjusiojo interesus baudžiamajame procese galima suskirstyti į dvi grupes: satisfakciją ir restituciją. Satisfakcija suprantama kaip moralinis nukentėjusiojo pasitenkinimas procesu ir sprendimu byloje, o restitucija reiškia nukentėjusiojo poreikį atkurti teisinę padėtį, pažeistą nusikalstama veika. Restitucija turėtų būti suprantama ne tik kaip nukentėjusiojo materialinės padėties atkūrimas, bet ir kaip *status quo* atkūrimas visose nukentėjusiojo

---

³⁸ General Assembly of United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power. 17 December 1985 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://daccessddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/477/41/IMG/NR047741.pdf?OpenElement>>.

Taip pat žr.: AIDUKAS, Marius. *Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija. Standartai ir normos: Jungtinių Tautų dokumentų rinkinys*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 435.

³⁹ AIDUKAS, Marius. *Jungtinių Tautų dokumentų rinkinys: nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija: standartai ir normos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004, p. 435.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2005-07-14, nr. 85-3140.

⁴¹ Kaip teigia G. Švedas, pagal vyraujančią nuomonę 1983 metų Europos Tarybos konvencija dėl žalos atlyginimo smurtinių nusikaltimų aukoms laikoma Europos Tarybos baudžiamosios teisės dalimi, tačiau Lietuvos teisės požiūriu pastarąją įgyvendinantis Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas laikytinas kompleksiniu, nes reguliuoja ir civilinius, ir baudžiamuosius, ir administracinius santykius“ (ŠVEDAS, G. Europos Tarybos baudžiamosios teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai justicijai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 44.).

⁴² Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Nr. XP-568. 2005-06-02.

⁴³ Žr., pvz.: VOLODKO, Renata. *Neturčinės žalos atlyginimas Lietuvoje*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010; CIRTAUTIENĖ, Solveiga. *Neturčinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas*. Vilnius: Justitia, 2008.

⁴⁴ MATUZIENĖ, Elzė. Nukentėjusiojo interesai <...>, p. 1186–1188.

interesų srityse, kurias pažeidė nusikalstama veika⁴⁵. E. Matuzienė pažymi ir tai, kad reikėtų skirti restitucijos ir kompensacijos sąvokas. Restitucija turėtų būti suprantama kaip tiesioginiai kaltininko veiksmai, siekiant atkurti nukentėjusiajam buvusią iki nusikalstamos veikos padėtį, o kompensacija yra valstybės mokama pinigine išmoka asmeniui, nukentėjusiam nuo nusikalstamų veikų⁴⁶.

1999 metais Lietuvos Respublikos Seimui pateiktuose BK projektų aiškinamuosiuose raštuose minima, kad BK buvo parengtas įvertinus kitų Europos valstybių laimėjimus baudžiamosios teisės mokslo ir baudžiamosios teisėkūros srityje⁴⁷. A. Drakšienė ir G. Švedas pažymi, kad, kuriant baudžiamojo poveikio priemonių institutą, daugiausia remtasi Lenkijos patirtimi. Lenkijos teisės moksle M. Cieślakas vienas iš pirmųjų paminėjo kompensaciją kaip baudmės tikslą greta represijos ir prevencijos. Analizuodamas, ar baudmė dėl savo prigimties yra pajėgi įgyvendinti kompensacinį tikslą, atsakė teigiamai, pažymėdamas, kad gali įgyvendinti, tačiau tik ribotai. Mokslininko nuomone, kiekvienas nusikaltimas pažeidžia ne tik individualius gėrius, bet ir kolektyvinius interesus, taigi baudmės taikymas konkrečiam asmeniui yra kartu ir būdas atlyginti žalą, nusikalstama veika padarytą visai visuomenei⁴⁸. Baudžiamojo poveikio priemonių instituto Lenkijoje istorinę raidą straipsnio autorė aptarė jau minėtame disertaciniame tyrime, nustatydama, kad 1997 metais Lenkijos įstatymų leidėjas šios šalies baudžiamajame kodekse įtvirtino netgi dvi priemones savo esme ir turiniu beveik atitinkančias Lietuvos BK 2000 metais įtvirtintą įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, t. y. *świadczenie pieniężne* (liet. – pinigine suma) ir *nawiązka* (liet. – įmoka). Lenkijos baudžiamosios teisės moksle pabrėžiama ir tai, kad, nors *świadczenie pieniężne* ir *nawiązka* gali būti paskirtos net keliais skirtingais pagrindais, vis dėlto bet kokiui atveju reikia pripažinti, kad vienas iš jų tikslų yra „simbolinė kompensacija nukentėjusiesiems kaip grupiniam subjektui“⁴⁹, nes jos sumokamos į specialų fondą, kurio lėšos vėliau panaudojamos nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų šioje šalyje interesams užtikrinti. Paminėtina ir tai, kad, straipsnio autorei rašant disertaciją, t. y. 2010–2015 metais, *nawiązka* Lenkijos BK buvo įvardijama kaip viena iš baudžiamojo poveikio priemonių (lenk. *środek karny*), ji buvo įtvirtinta baudžiamojo poveikio priemonių sąrašė. Vis dėlto kartu su paskutine didesne Lenkijos BK bendrosios dalies reforma, įgyvendinta 2016 metais, šiame teisės akte atsirado naujas skyrius pavadinimu – „Turto konfiskavimas ir kompensacinės priemonės“⁵⁰. Būtent *nawiązka* dabar įvardijama nebe baudžiamojo poveikio priemone, bet kompensacine priemone. Taigi, kol Lietuvoje dar gana „nedrąsiai“ užsimenama apie kompensacinius baudžiamojo poveikio priemonių tikslus, Lenkijoje mokslinių diskusijų rezultatas jau randa savo atspindį teisėkūroje. Kai kurios pinigines baudžiamojo poveikio priemones perkeltos į atskirą šio teisės akto skyrių ir pavadintos *kompensacijnėmis priemonėmis*. Pastarosios sudaro vieną iš pagrindinių fondų, skirtų nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų interesams užtikrinti, pajamų šaltinių.

Straipsnio autorės nuomone, kaip ir Lenkijoje, vienas iš pagrindinių Lietuvoje įtvirtintos įmokos tikslų gali būti laikoma kompensacija plačiąja prasme, nes ši sumokama į specialiai sukurtą fondą. Paminėtina ir tai, kad ne tik Lietuvoje ar Lenkijoje, bet ir kitose Europos bei kitų žemynų valstybėse

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ Žr., pvz.: 1999 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projekto Nr. P-2143 ir įstatymo projekto Nr. P-2144 aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89840>.

⁴⁸ MUSZYŃSKA, Anna. *Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, p. 45–46.

⁴⁹ CIEŚLAK, Wojciech. Świadczenie pieniężne. In *System Prawa Karnego. Tom 6. Kary i środki karne. Poddanie sprawy próbie*. Warszawa: C. H. Beck, 2010, p. 830; Taip pat žr.: CIEŚLAK, Wojciech; KANTY, Tomasz. Wybrane problemy stosowania i wykonywania nawiązki oraz świadczenia pieniężnego na cele społeczne (w świetle danych statystycznych i badań aktowych). *Gdańskie studia prawnicze*, 2008, Tom XIX, p. 81.

⁵⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. *Dz.U.*, 1997, nr. 88, poz. 553 (su papildymais ir pakeitimais).

yra specialių fondų (programų), iš kurių įstatymų nustatytais atvejais ir sąlygomis valstybė kompensuoja asmenims nusikalstamomis veikomis padarytą žalą. Anksčiausiai valstybės mokamos kompensacijos nukentėjusiems nuo nusikaltimų asmenims paminėtos senajame Hamurabio kodekse (apie 1775 pr. m. e.). Jame buvo nustatyta, kad tuo atveju, jei nusikaltimą padaręs asmuo nebuvo pagautas, vietos valdžia privalėjo kompensuoti apiplėšto asmens prarastą turtą. Žmogžudystės atveju vietos valdytojas privalėjo sumokėti nužudytojo asmens paveldėtojams tam tikrą sumą sidabru iš išdo. Vėlesniais amžiais susidomėjimas valstybės kompensacijomis nublūgo. Tačiau XIX a. pradžioje Europoje vykęs kalėjimų reformos judėjimas ir vėl atkreipė visuomenės dėmesį į nusikaltimų aukų padėtį. Dž. Bentamas teigė, kad tie asmenys, kurie nusikaltimo metu patys nukentėjo arba kurių turtui buvo padaryta žala, neturėtų būti palikti likimo valiai, o kompensacija – tai mažiausiai, ką dėl jų gali padaryti visuomenė, prie kurios gerovės šie asmenys prisidėjo ir kuri turėtų juos globoti. C. Lombroso, E. Ferri ir R. Garofalo keliuose tarptautiniuose baudžiamosios teisės kongreso susitikimuose pabrėžė kompensacijų svarbą. Tačiau, kaip pažymi A. Karmen, „deja, jų intencijos nevirto jokiais konkrečiais veiksmiais“. Teisę nagrinėjantys istorikai mini tik kelis atvejus, kai nusikaltimų aukoms buvo įsteigti specialūs fondai: Toskanoje apie 1786 metus ir Meksikoje apie 1871 metus⁵¹. Dažniausiai teigiama, kad pirmoji valstybinė nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo programa atsirado Naujojoje Zelandijoje 1963 metais. 1964 metais Naujosios Zelandijos pavyzdžiu pasekė Anglija ir sukūrė savo valstybinę kompensavimo programą, vėliau Jungtinės Amerikos Valstijos, Australija, Kanada ir daugelis Europos šalių⁵².

Lietuvoje Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas⁵³ buvo priimtas 2005 metais. Jame nustatyti atvejai, kada valstybė kompensuoja asmenims smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą, sureguliuota patirtos žalos kompensavimo tvarka bei reglamentuotas BK dar 2000 metais įtvirtintas Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondas (toliau – Fondas), į kurį turi būti sumokama šiame straipsnyje nagrinėjama įmoka, jo statusas ir veiklos administravimas. Fondas buvo apibrėžtas kaip „valstybės išdo sąskaitoje laikomos ir specialiojoje programoje apskaitomos lėšos, iš kurių pagal šį įstatymą kompensuojama smurtiniais nusikaltimais padaryta žala“⁵⁴. Nustatyta, kad Fondą administruoja Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija arba jos įgaliota institucija, o jo lėšas sudaro: 1) teismo paskirtos įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą; 2) fondo administratoriaus išieškotos lėšos; 3) parama, dovanotos lėšos; 4) palūkanos už kredito įstaigose saugomas fondo lėšas; 5) kitos teisėtai įgytos lėšos.

2008 metais buvo priimti Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo pakeitimai⁵⁵. Įstatymų leidėjas įtvirtino *Specialiąją nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programą*, kuri tebeveikia. Programos lėšas sudaro: 1) teismo paskirtos įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą; 2) valstybės biudžeto asignavimai; 3) kitos teisėtai gautos lėšos. Teisingumo ministerija apskaito surenkamas lėšas, priima ir nagrinėja prašymus kompensuoti smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą.

⁵¹ KARMEN, Andrew. *Crime Victims. An Introduction to Victimology*. United States: Thomson Wadsworth, 2004, p. 315–316; Taip pat žr.: JUZUKONIS, Saulius. Kompensacijos asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2005, nr. 70 (62), p. 129.

⁵² WALLER, Irvin. *Crime Victims: Doing Justice to Their Support and Protection*. Helsinki: HEUNI. Publication Series No. 39, 2003, p. 8–9.

⁵³ Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2005-07-14, Nr. 85-3140.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2005-07-14, Nr. 85-3140.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 137-5387.

2015 metais, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo 6 straipsnio 1 dalimi ir 10 straipsnio 1 dalimi, teisingumo ministras įgaliojo Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą priimti prašymus kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą ir prašymus avansu kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, taip pat rinkti informaciją, reikalingą prašymams kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą ir prašymams avansu kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą nagrinėti⁵⁶.

2007 metais Lietuvos teisės institutas atliko Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo teisinę – kriminologinę ekspertizę⁵⁷. Kaip teigta tyrimo rezultatuose: „Įstatymo įgyvendinimo praktikos analizė leidžia daryti prielaidą, kad gyventojų informuotumas apie šį Įstatymą nebuvo pakankamas. Atkreiptinas dėmesys į labai mažą skaičių asmenų, pasinaudojusių savo teise į žalos kompensavimą.“ Nors nuo 2007 metų praėjo jau dešimt metų, vis dėlto iki šiol viešojoje erdvėje beveik nekalbama nei apie smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo galimybes Lietuvoje, nei apie įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą reikšmę šiai programai įgyvendinti. Be to, iki šiol nėra mokslinių tyrimų minėta tema.

Nors mokslinio susidomėjimo nagrinėjama tema Lietuvoje nėra, vis dėlto, išanalizavus Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2017 metais pateiktus duomenis⁵⁸ ir palyginus juos su 2010–2014 metais autorei rašant disertacinį darbą surinktais duomenis apie Specialiosios nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos veiklą, pažymėtina, kad kasmet Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija gauna vis daugiau prašymų kompensuoti smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą: 2005 metais 11 prašymų (kiek iš jų buvo patenkinta, – duomenų nėra); 2006 metais – 76 prašymai (patenkinta – 20); 2007 metais – 136 prašymai (patenkinta – 57); 2008 metais – 122 prašymai (patenkinta – 62); 2009 metais – 220 prašymų (patenkinta 166); 2010 metais – 250 prašymų (patenkinta – 195); 2011 metais – 290 prašymų (patenkinta – 226); 2012 metais – 322 prašymai (patenkinta – 241); 2013 metais – 386 prašymai (patenkinta – 293); 2014 metais – 407 prašymai (patenkinta – 327); 2015 metais – 489 prašymai (patenkinta – 395); 2016 metais – 340 prašymų (patenkinta – 273).

2017 metais Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos tyrimo autorei pateiktuose duomenyse taip pat teigiama, kad paskutiniaisiais metais surenkama vis daugiau lėšų iš teismų paskirtų įmokų į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, pavyzdžiui, 2011 metais Teisingumo ministerija surinko 186,28 tūkst. Eur; 2012 metais – 192,89 tūkst. Eur; 2013 metais – 221,91 tūkst. Eur; 2014 metais – 228,42 tūkst. Eur; 2015 metais – 197,4 tūkst. Eur; 2016 metais – 264,4 tūkst. Eur.

Statistiniai duomenys leidžia teigti, kad dabar iš įmokų surenkamos lėšos yra vienas iš pagrindinių smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistemos pajamų šaltinių Lietuvoje. Panašiai tiek, kiek kasmet yra surenkama lėšų iš teismų skiriamų įmokų bei valstybės dotacijų, Teisingumo ministerija išmoka nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusiems asmenims, t. y. apie 0,5 mln. Eur per metus yra išmokama asmenims, nukentėjusiems nuo smurtinių nusikaltimų. Vis dėlto surenkamų lėšų vis dar nepakanka, siekiant kompensuoti patirtą žalą visiems besikreipusiems asmenims.

Kaip minėta straipsnio pradžioje, Lenkijos BK įtvirtintos net dvi priemonės, savo esme ir turiniu panašios į Lietuvos BK įtvirtintą įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Jos taip pat

⁵⁶ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro Įsakymas dėl įgaliojimų suteikimo vykdyti Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo administratoriaus funkcijas, TAR, 2015-07-07, Nr. 11031.

⁵⁷ GEČENIENĖ, Svetlana, et al. *Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo teisinė-kriminologinė ekspertizė pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2007 m. sausio 11 d. pavedimą Nr. (1.16)-7R-499*. [interaktyvus]. Vilnius: Teisės institutas, 2007 [žiūrėta 2017 m. birželio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.litlex.lt/portal/papildomiok/zalaekspertize.pdf>>.

⁵⁸ Duomenys gauti 2017 m. liepos 6 d. tyrimo autorei kreipusis į Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją dėl informacijos suteikimo (Raštas Nr. (1.44.)7R-4903).

yra sumokamos į specialiai sukurtą Pagalbos nukentėjusiesiems ir postpenitencinės pagalbos fondą (lenk. *Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej*) (toliau – Fondas). Lietuvoje į Specialiajai nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programai pervedamos įmokos vėliau Teisingumo ministerijos yra išmokamos asmenims, nukentėjusiems nuo smurtinių nusikaltimų, kurie atitinka teisės aktuose nustatytus reikalavimus. O štai Lenkijoje į sukurtą Pagalbos nukentėjusiesiems ir postpenitencinės pagalbos fondą surenkamos įmokos nėra Lenkijos teisingumo ministerijos tiesiogiai išmokamos asmenims, nukentėjusiems nuo smurtinių nusikaltimų. Įmokos iš šio fondo yra pervedamos į kasmet Lenkijos teisingumo ministro patvirtinamų visuomeninių organizacijų, teikiančių pagalbą nukentėjusiesiems, sąskaitas, o nukentėję asmenys, siekdami gauti patirtos žalos atlyginimą, turi kreiptis ne į Lenkijos teisingumo ministeriją, bet būtent į pastarąsias. Kasmet kinta ir teisingumo ministro patvirtinamas visuomeninių organizacijų sąrašas, ir joms skiriamų pinigų sumos.

Įdomumo dėlei paminėtina, kad Lenkijoje (kaip ir Lietuvoje) didžiąją dalį į fondą surenkamų lėšų sudaro būtent įplaukos iš teismų asmenims paskirtų įmokų. Kiekvienais metais Lenkijos teisingumo ministerija parengia ataskaitą apie surinktų lėšų panaudojimą. Štai 2016 metų ataskaitoje pažymėta, kad 2015 metais į Pagalbos nukentėjusiesiems ir postpenitencinės pagalbos fondą planuota surinkti apie 68 mln. zlotų (iš jų apie 24 mln. įplaukos iš teismų skiriamų įmokų). 2014 metais buvo paskelbtas konkursas, kurį laimėjo 26 organizacijos, kurios 2015 metais suteikė pagalbą apie 24 tūkstančiams asmenų. Kaip teigiama Lenkijos teisingumo ministerijos parengtoje ataskaitoje, nukentėjusiesiems teikiama įvairi pagalba. Pagrindinės suteiktos pagalbos formos 2015 metais buvo: teisinės konsultacijos, psichologinės konsultacijos, be to, konkursą laimėjusios organizacijos taip pat teikė materialią pagalbą, pavyzdžiui, gyvenamosios vietos nukentėjusiam asmeniui pritaikymas, maisto, drabužių ir kitų būtinų prekių kompensavimas ir kita. Asmenys dažniausiai į konkursą laimėjusias organizacijas kreipėsi asmeniškai, tačiau paskutiniu metu vis daugiau asmenų naudojasi elektroninėmis konsultacijomis: elektroniniu paštu arba *skype*. Atkreiptinas dėmesys, kad, kitaip negu anksčiau, pagalba Lenkijoje yra suteikiama ne tik nukentėjusiesiems nuo nusikalstamų veikų asmenims ir jų *šeimos nariams*, bet ir nukentėjusiesiems ir jiems *artimiausiems asmenims*, taigi padidintas asmenų ratas⁵⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą atsiradimas BK sietinas su Konstitucijoje įtvirtinta valstybės pareiga rūpintis nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų interesais bei Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. Įmokos įtvirtinimas BK gali būti vadinamas smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistemos kūrimo Lietuvoje pradžia. Vienas iš pagrindinių įmokos tikslų yra kompensacija, nes ši baudžiamojo poveikio priemonė sumokama į specialiai sukurtą programą (fondą), kurios lėšos Lietuvoje panaudojamos nukentėjusių nuo smurtinių nusikaltimų asmenų interesams užtikrinti. Galima konstatuoti, kad Lenkijoje ir Lietuvoje pagalbos nukentėjusiesiems nuo nusikalstamų veikų asmenims fondai įkurti panašiu metu. Šių fondų pajamų šaltiniai – beveik analogiški, vienas iš pagrindinių finansinių šaltinių yra įplaukos iš teismų kaip baudžiamųjų sankcijų skiriamų įmokų. Vis dėlto kardinaliai skiriasi minėtų lėšų panaudojimo būdai. Iki šiol nėra nė vieno mokslinio tyrimo, nei Lenkijoje, nei Lietuvoje, kuris nuodugnai iširtų jų veikimą, nustatytų pagrindinius trūkumus. Manytina, kad tokią analizę vertėtų atlikti, o naudojamas lyginamasis metodas suteiktų tokiam tyrimui didesnės kokybės ir tarptautinės reikšmės.

⁵⁹ Informacja o sposobie wykorzystania środków finansowych Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w części pomocy pokrzywdzonym w roku 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. birželio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/fundusz-pomocy-pokrzywdzonym-oraz-pomocy-postpenitencjarnej/pomoc-pokrzywdzonym/>>.

Išvados

1. Įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą atsiradimas BK sietinas su Konstitucijoje įtvirtinta valstybės pareiga rūpintis nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų interesais bei Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. Įmokos įtvirtinimas BK gali būti vadinamas smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistemos kūrimo Lietuvoje pradžia.
2. Įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą esmė yra prievartos taikymas (asmens nu-baudimas), o pagrindinis pastarosios tikslas yra specialioji prevencija, įgyvendinama remiantis teisingumo principu.
3. Įmokos tikslas yra kompensacija plačiuoju požiūriu, nes ji sumokama į nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusių asmenų fondą, kurio lėšos vėliau panaudojamos nukentėjusių nuo smurtinių nusikal-timų interesams Lietuvoje užtikrinti.
4. Lietuvoje ir Lenkijoje pagalbos nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų asmenims fondai įkurti panašiu metu. Vienas iš pagrindinių šių fondų pajamų šaltinių yra iš teismų skiriamų įmokų suren-kamos lėšos. Vis dėlto kardinaliai skiriasi surenkamų lėšų panaudojimo būdai.

LITERATŪRA

Europos Sąjungos ir tarptautiniai teisės aktai bei nacionaliniai įstatymai

1. 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/80/EB dėl žalos kompensavimo nusikaltimų aukoms. [interaktyvus]. OL L 261/15,2004 [žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/cv_documents_lt.htm>.
2. European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes. 24 June 1983. [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/116.htm>>.
3. Recommendation Nr. R (85)11 of the Committee of Ministers to Member States on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure. 28 June 1985 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=605227&SecMode=1&DocId=686736&Usage=2>>.
4. General Assembly of United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power. 17 December 1985 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/477/41/IMG/NR047741.pdf?OpenElent>>.
5. Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2005-07-14, nr. 85-3140.
6. Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 137-5387.
7. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. *Dz.U.*, 1997, nr. 88, poz. 553 (su papildymais ir pakeitimais).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai ir bendrosios kompetencijos teismų sprendimai

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos bau-džiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties baudmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1998-12-11, nr. 109-3004.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organi-zuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2005-01-04, nr. 1-7.
10. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2017 m. balandžio 28 d. nuosprendis *baudžiamojoje byloje Nr. 1-918-1035/2017*.

11. Lazdijų rajono apylinkės teismas. 2017 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-32-393/2017.
12. Klaipėdos miesto apylinkės teismas. 2017 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-136-890/2017.
13. Šiaulių miesto apylinkės teismas. 2011 m. lapkričio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-596-885/2011.
14. Šiaulių miesto apylinkės teismas. 2011 m. spalio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-43-76/2011.

Specialioji literatūra

15. AIDUKAS, Marius. *Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija. Standartai ir normos: Jungtinių Tautų dokumentų rinkinys*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004.
16. AIDUKAS, Marius. *Jungtinių Tautų dokumentų rinkinys: nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija: standartai ir normos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004;
17. ANCELIS, Petras. Dėmesingumas nusikaltimo aukai kaip prielaida kuriant atvirą visuomenę. *Jurisprudencija*, 2000, 15(7).
18. BARANSKAITĖ, Agnė. *Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiajam susitaikius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2005.
19. BIKELIS, Skirmantas, et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų: tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai*. Vilnius: Justitia, 2014.
20. CIEŚLAK, Wojciech, KANTY, Tomasz. Wybrane problemy stosowania i wykonywania nawiązki oraz świadczenia pieniężnego na cele społeczne (w świetle danych statystycznych i badań aktowych). *Gdańskie studia prawnicze*, 2008, Tom XIX.
21. CIEŚLAK, Wojciech. Świadczenie pieniężne Iš *System Prawa Karnego. Tom 6. Kary i środki karne. Poddanie sprawy próbie*. Warszawa: C. H. Beck, 2010.
22. CIRTAUTIENĖ, Solveiga. *Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas*. Vilnius: Justitia, 2008.
23. DRAKŠAS, Romualdas. Baudžiamojo poveikio priemonės kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. *Teisė*, 2004, t. 50.
24. DRAKŠAS, Romualdas. *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos*. Vilnius: Justitia, 2008.
25. DRAKŠAS, Romualdas. Teisingumo principas skiriant bausmę. *Teisės apžvalga*, nr. 2 (14), 2016.
26. GEČĖNIENĖ, Svetlana, et al. *Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo teisinė-kriminologinė ekspertizė pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2007 m. sausio 11 d. pavedimą Nr. (1.16)-7R-499*. [interaktyvus]. Vilnius: Teisės institutas, 2007 [žiūrėta 2017 m. birželio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.litlex.lt/portal/papildomiok/zalaekspertize.pdf>>.
27. JUZUKONIS, Saulius. Kompensacijos asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2005, nr. 70 (62).
28. KACZMAREK, Tadeusz. O pozytywnej prewencji ogólnej w ujęciu projektu kodeksu karnego. *Palestra*, 1995, nr. 3-4.
29. KARMEN, Andrew. *Crime Victims. An Introduction to Victimology*. United States: Thomson Wadsworth, 2004.
30. KAVOLIŪNAITĖ, Eglė. Turto konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2008, nr. 1 (59).
31. LEVON, Justyna. Baudžiamojo poveikio priemonių instituto atsiradimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 2013, t. 88.
32. LEVON, Justyna. Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą kaip baudžiamojo poveikio priemonė: disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2015.
33. MATUZIENĖ, Elzė. Nukentėjusiojo interesai baudžiamajame procese. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, nr. 4 (3).
34. MUSZYŃSKA, Anna. *Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010.
35. MAUŽAITĖ, Rasa. Turto konfiskavimo teisinės prigrįmies problemos. *Jurisprudencija*, 2007, nr. 8 (98).
36. PAVILONIS, Vladas; ŠVEDAS, Gintaras. 67–74 straipsnių analizė Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis (1–98 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004.

37. PIESLIAKAS, Vytautas. Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje. *Teisės problemos*, 1994, nr. 3.
38. PIESLIAKAS, Vytautas. Neteisėtų būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė. *Jurisprudencija*, 2011, nr. 18 (2).
39. ŠVEDAS, Gintaras. *Laisvės atėmimo bausmė: baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.
40. ŠVEDAS, Gintaras. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2006.
41. ŠVEDAS, Gintaras. Europos Tarybos baudžiamosios teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai justicijai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras, 2014.
42. ŠVEDAS, Gintaras, et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017.
43. ŠULIJA, Gintautas. *Baudos bausmė ir jos skyrimas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2005.
44. VOLODKO, Renata. *Neturtinės žalos atlyginimas Lietuvoje*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010.
45. WALLER, Irvin. *Crime Victims: Doing Justice to Their Support and Protection*. Helsinki: HEUNI. Publication Series No. 39, 2003.

Kita

46. 2003 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos“ Nr. 32-1318. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 32-1318.
47. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas dėl įgaliojimų suteikimo vykdyti Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo administratoriaus funkcijas, *TAR*, 2015-07-07, nr. 11031.
48. Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Nr. XP-568. 2005-06-02.
49. 1999 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projekto Nr. P-2143 ir įstatymo projekto Nr. P-2144 aiškinamasis raštas [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89840>.
50. 2017 m. liepos 6 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos raštas dėl informacijos suteikimo (Nr. (1.44.)7R-4903).
51. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006 [žiūrėta 2017 m. birželio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/search/>>.
52. Informacja o sposobie wykorzystania środków finansowych Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w części pomocy pokrzywdzonym w roku 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://bip.ms.gov.pl/dzialalnosc/fundusz-pomocy-pokrzywdzonym-oraz-pomocy-postpenitencjarnej/pomoc-pokrzywdzonym/>>.

COMPENSATION AS THE AIM OF THE CONTRIBUTION TO THE FUND OF CRIME VICTIMS

Justyna Levon

S u m m a r y

After the adoption of the new Criminal Code of the Republic of Lithuania the introduction of the institution of penal effect measures was identified as one of the key novelties of this legal act. The contribution to the fund of crime victims is one of ten penal measures established in the Criminal Code. Although the list of penal effect measures in the Criminal Code is still evolving, however, the scientific analysis on the penal effect measure topic is almost non-existent.

The contribution to the fund of crime victims is an individual coercive monetary tool imposed by a court judgment or ruling on behalf of the State based on the provisions and amount set by law (from 5 to 25 MSL) payable to the special

program of the fund of crime victims. After the examination of the criminal law scholars' works written just after the restoration of the independence of the Republic of Lithuania, which deal with the construction and development of the criminal sanctions' system; drafts of the Criminal Code of the Republic of Lithuania and their explanatory notes; international and EU legal acts – it is assumed, that the major influence to the establishment of the contribution to the fund of crime victims in the Criminal Code has been exerted by the aim of ensuring the interests of victims of criminal acts.

Īteikta 2017 m. liepos 5 d.

Priimta publikuoti 2017 m. spalio 26 d.